

**ЗВІТ
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ
ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМЦІВ
міста Івано-Франківська**

*Матеріали до Стратегічного плану розвитку
міста Івано-Франківська*

Звіт про результати опитування підприємців міста Івано-Франківська розроблено управлінням економічного та інтеграційного розвитку міста виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради у співпраці з Комітетом з розробки Стратегічного плану розвитку міста Івано-Франківська при підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Проекту «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність». (ЛІНК)

Проект ЛІНК впроваджується консорціумом на чолі з компанією Chemonics International. В консорціум також входять компанії The Bergman Group, Economic Integration Forum, ILS – Ukraine Ltd.

Погляди авторів, представлені у цьому документі, можуть не співпадати з поглядами Агентства США з міжнародного розвитку чи Уряду Сполучених Штатів Америки.

Агентство США з міжнародного розвитку
Регіональна Місія в Україні, Молдові та Білорусі

вул. Нижній Вал, 19
м. Київ 04071, Україна
Тел.: +38 (044) 537-4600
Факс: +38 (044) 537-4684
<http://ukraine.usaid.gov>

Проект «Локальні інвестиції та національна
конкурентоспроможність»

вул. Ігорівська, 14-А, 2-й поверх
Київ 04655, Україна
Т.: +38 (044) 425-4747, ф.: 425-7333
вул. Сергєєва-Ценського, 12/4, 3-й поверх
м. Сімферополь 95011 Україна
Т.: +38 (0652) 248-081, ф.: 248-036
www.linc.com.ua

Зміст

1. ВСТУП	5
2. МЕТОДОЛОГІЯ	5
3. ОСНОВНІ ВИСНОВКИ	5
4. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ.....	8
4.1. СТАТУС ПІДПРИЄМСТВ	8
4.2. ЗАГАЛЬНИЙ СТАН БІЗНЕСУ	9
4.3. РИНКИ ЗБУТУ МІСЦЕВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	11
4.4. ТРУДОВІ РЕСУРСИ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ	12
4.5. НЕРУХОМІСТЬ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ	14
4.6. ПОСЛУГИ, ЩО НАДАЮТЬСЯ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ	16
4.7. КРИТИЧНІ ПИТАННЯ	19
4.8. ЗАГАЛЬНІ ВРАЖЕННЯ	21
5. УЗАГАЛЬНЕНИЙ ВИСНОВОК.....	22

Перелік рисунків

Рис. 1. Структура власників.....	8
Рис. 2. Структура підприємств за їх розмірами, %.....	8
Рис. 3. Галузева структура економіки, %.....	9
Рис. 4. Перешкоди для розвитку бізнесу.....	10
Рис. 5. Фактори розміщення бізнесу	10
Рис. 6. Переваги вступу до ЄС	11
Рис. 7. Недоліки вступу до ЄС.....	11
Рис. 8. Ринки збуту місцевої економіки та рівень експортної орієнтації.....	12
Рис. 9. Ринки збуту місцевої економіки у розрізі різних типів підприємств.....	12
Рисунок 10. Тенденції зайнятості.....	13
Рис. 11. Залежність заробітної плати та обсягів збуту від розмірів підприємства	13
Рис. 12. Якість робочої сили.....	14
Рис. 13. Оцінка якості робочої сили керівниками різних за розмірами підприємств	14
Рис. 14. Інформація про власність на нерухомість	15
Рис. 15. Інформація про достатність земельної ділянки для розширення бізнесу	15
Рис. 16. Інформація про можливості здачі в оренду чи продажу частини нерухомості	15
Рис. 17. Інформація про перспективи щодо розширення бізнесу	15
Рис. 18. Інвестиції на одного працівника і створені нові робочі місця.....	16
Рис. 19. Послуги, що надаються органами місцевої влади	17
Рис. 20. Послуги підрозділу з економічного розвитку.....	17
Рис. 21. Контакти з органами влади та управління.....	18
Рис. 22. Інформація про діяльність Єдиного дозвільного центру	18
Рис. 23. Критичні питання	19
Рис. 24. Критичні питання у розрізі різних за розмірами підприємств	20
Рис. 25. Головні сектори економіки міста	20
Рис. 26. Головні сектори економіки міста у розрізі різних за розмірами підприємств ..	21
Рис. 27. Загальна оцінка бізнес-клімату у місті Івано-Франківську.....	21

1. ВСТУП

Протягом липня 2010 року було проведено опитування роботодавців міста Івано-Франківська. Аналогічне опитування проводилось у 2005 році і у звіті відображений порівняльний аналіз обох опитувань. Ці опитування є елементом процесу стратегічного планування економічного розвитку з залученням громади, який визначатиме економічне майбутнє міста і регіону. Метою опитування було отримання корисної та достовірної інформації для членів Комітету з розробки Стратегічного плану розвитку міста Івано-Франківська (КРСП) стосовно думки тих, хто здійснює інвестиції та створює робочі місця в регіоні. Серед питань анкети були історія та статус підприємства, характер бізнесу, робоча сила та персонал, інформація про розміщення підприємства, послуги, що надаються органами влади, та стосунки з ними, а також загальна думка про місто як середовище для ведення бізнесу.

2. МЕТОДОЛОГІЯ

У липні 2010 року було заповнено **41** анкету. Серед компаній у переліку для опитування були найбільші роботодавці регіону, а також вибірка малих і середніх підприємств. **Двадцять три** з 41 обстеженого підприємства забезпечують роботою менш ніж 50 працівників кожне. Серед обстежених підприємств **10** відносяться до великих і **8** до середніх за розмірами підприємств (забезпечують роботою від 51 до 250 працівників). У цьому звіті містяться узагальнені відповіді всіх підприємств.

У травні 2005 року було заповнено **40** анкет. Серед компаній у переліку для опитування були найбільші роботодавці міста, а також кілька менших фірм з кількістю працівників до 25 чоловік.

Для отримання якомога повніших і відвертіших відповідей, респондентів запевнили, що цей звіт не буде містити посилань на конкретні підприємства, а інформація в анкетах є конфіденційною.

Були виявлені відмінності у відповідях між підприємствами, що належать до різних галузей економіки, а також між великими підприємствами та представниками малого й середнього бізнесу. Тому частину даних було проаналізовано з урахуванням цих відмінностей.

На опитаних підприємствах працює 5497 осіб (у т.ч. 1868 – жителі передмість, що становить близько 34 %). Якщо врахувати, що всього у місті чисельність працівників склала – 120,6 тис. зайнятих осіб, то фактично опитані працедавці охоплюють 4,6 % працюючих у місті. Вибірка є пропорційна до кількості працюючих на малих, середніх та великих підприємствах та є репрезентативною.

Хоча опитування 41 підприємства не може повною мірою відобразити думку всієї бізнесової спільноти міста, ці підприємства, – як традиційні роботодавці, так і динамічний, зростаючий сектор малих і середніх компаній – репрезентують значну частину місцевої економіки, і дають можливість порівняти результати цього опитування з результатами аналогічних опитувань, проведених в інших регіонах України.

3. ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

1. Місцева економіка зараз переживає нелегкий період, обумовлений кризовими явищами у національній і світовій економіці. Проте у місцевого бізнесу існують важливі плани збільшення обсягів продажу та здійснення нових інвестицій. Місцеві підприємці незадоволені загальною економічною ситуацією в країні, значною внутрішньою конкуренцією, недоступністю фінансування, високими витратами на енергію, матеріали, комплектуючі.
2. Економіка міста досить добре диверсифікована, але її головним сектором залишається промисловість. Найбільшу питому вагу в структурі економіки регіону за обсягами реалізації продукції, робіт, послуг займають підприємства легкої промисловості і ті, що спеціалізуються на виробництві і розподіленні електроенергії, газу, води. Значну питому вагу також займають підприємства харчової промисловості, машинобудування та будівельної галузі.
3. Промисловість є головним роботодавцем та основним експортером. За кількістю зайнятих працівників у структурі підприємств за їх розмірами переважають великі промислові

підприємства – 80,6 %. Малі та середні підприємства у структурі зайнятості займають 5,5 і 13,9 відсотків відповідно.

4. Визначальними чинниками розташування більшості підприємств саме в місті Івано-Франківську є наявна кваліфікована робоча сила, наявність ринку збуту продукції і послуг (клієнтури), наявність постачальників сировини. Для великих підприємств найважливішими факторами розміщення є наявність кваліфікованої робочої сили, постачальників сировини та компонентів. Малі підприємства переважно вказують як причину розміщення – наявність ринку збуту власної продукції і послуг.
5. Хоча підприємці усвідомлюють труднощі, пов'язані зі вступом до ЄС, все ж ставлення до вступу є більше позитивним ніж негативним. Місцеві компанії відзначають як переваги вступу України до ЄС: стабільний бізнес клімат, кращий захист від економічної конкуренції та краще дотримання законодавства.
6. Експортна орієнтація місцевої економіки є низькою. Обсяги експорту більшості підприємств не великі і вони переважно обслуговують національний ринок України. Основну частину своєї продукції і послуг підприємства реалізують на національному ринку України (49,9 % – в межах Івано-Франківської області, а 12 % - в інших областях України у 2010 році). Надто незначною є питома вага експорту продукції і послуг у країни СНД – 11 %. Експортерами у ці країни є 10 з 41 підприємства. Лише 8 з опитаних підприємств повідомили, що експортують певну частину своїх товарів і послуг до Європи і 2 компанії мають відносини з іншими країнами світу. Головними експортерами є великі підприємства. Для них основним ринком збуту своєї продукції є країни Європи і СНД.
7. Загальна чисельність працівників з повним робочим днем на всіх підприємствах, що брали участь в обстеженні, становить у 2010 році 5497 осіб. Промислові підприємства нещодавно пережили процес реструктуризації та скорочення, і більшість з них сьогодні, схоже, зміцнюється. Стан ринку праці визначається такими важливими параметрами: 42,1 % працюючих – жінки; 18,1 % працюючих мають вищу освіту; 34 % працюючих – жителі передмість.
8. У порівнянні з іншими регіонами України на підприємствах міста Івано-Франківська досить високий рівень продуктивності праці при високому середньому рівні її оплати. В місті обсяг реалізованої продукції, робіт і послуг у розрахунку на одного працівника становить 157800 грн. Найвищий рівень продуктивності праці досягнуто на малих підприємствах (191,1 тис. грн.), а найвищий рівень її оплати на великих за розмірами підприємствах (1785 грн. на місяць).
9. Задоволення роботодавців якістю свого персоналу знаходиться на високому рівні. У 2010 році в цілому, за словами респондентів, 25 % працівників є відмінними, 55 % – добрими, 17% – задовільними і 3 % – поганими. У порівнянні з 2005 роком керівники підприємств значно краще оцінили якісний рівень власних працівників.
10. Гострою проблемою є нестача висококваліфікованої робочої сили. Труднощі вже сьогодні відчувають 8 підприємств з 41 опитаного, 21 - очікують виникнення кадрових труднощів у майбутньому (це 70,7 % від усіх компаній).
11. Підрозділи досліджень і розробок функціонують на 8 підприємствах, в сукупності над впровадженням нових технологій та розробкою інноваційних продуктів працює лише 41 працівників. Очевидно, при такому розподілі трудових ресурсів забезпечити інноваційний напрямок розвитку економіки міста буде нелегко.
12. У питанні наявності і підготовленості нерухомості для розвитку бізнесу ситуація у місті Івано-Франківську має як позитивні, так і негативні тенденції. Як правило, великі і середні підприємства є власниками будівель, в яких вони розміщені, і мають право на користування землею. У той же час дослідження виявили певний потенціал не задіяних виробничих площ, які можуть бути використані для подальшого розвитку бізнесу.
13. У місті Івано-Франківськ існує значний потенціал для розвитку і розширення бізнесу – 7 компаній планують розширювати виробництво у місті та 25 – розглядають таку можливість. За результатами опитування 2010 року жодне з підприємств не планує і лише 2 розглядають можливість перенесення діяльності до інших регіонів. Порівняння цих показників з показниками 2005 року свідчать про покращення бізнес-клімату у місті.

14. Нинішній стан будівель та рівень технологій не видається найкращим, тому багато компаній планує здійснення суттєвих інвестицій у вдосконалення потужностей. Сім підприємств планують інвестувати кошти у модернізацію або вдосконалення існуючих споруд та технологій, здебільшого на постійній основі чи протягом кількох наступних років, 25 компаній розглядають таку можливість. Планується інвестувати 149 060 тис. грн. і створити 452 нових робочих місця. Якщо ці цифри виявляться реальними, це, безперечно, допоможе зростанню місцевої економіки. Обсяг планованих інвестицій є середнім у порівнянні з іншими містами і регіонами України.
15. Загалом стан і якість послуг, що надаються органами місцевої влади знаходиться на не високому рівні. У середньому ці послуги у 2010 році отримали оцінку 2,88 (1 = відмінно, 4 = незадовільно), а у 2005 році – 2,82 бали, що відповідає загальній середній оцінці інших регіонів. Досить низький рівень задоволення висловлено утриманням доріг, наданням ділянок для ведення бізнесу, наданням дозволів на будівельні роботи, розвитком інфраструктури, збиранням і вивезенням ТПВ.
16. Рівень оцінки контактів з владними структурами та посадовцями є середнім у порівнянні з іншими містами України. Єдиний дозвольний центр, орган реєстрації бізнесу, управління промисловості, міський голова і його заступники, центр зайнятості були тими інститутами, що отримали позитивні оцінки. Опитування свідчить про обмеженість контактів підприємців зі всіма підрозділами місцевих органів влади. Численні коментарі менеджерів щодо найбільшої проблеми при спілкуванні бізнесу з цими установами можна об'єднати в одне речення: надто високий рівень бюрократизму, надто багато зайвих документів, велика кількість дозволів і погоджень, тривалі процедури, через які марнується час, брак компетентності службовців.
17. Представники підприємств висловились за те, що підрозділи з економічного розвитку місцевої влади мають надавати різноманітні послуги представникам бізнесу. Досить популярними серед респондентів були ідеї надання допомоги органами місцевого самоврядування в розвитку центрів сприяння бізнесу, надання переваги місцевим фірмам і податкових стимулів, активного залучення інвестицій.
18. Респонденти в цілому позитивно оцінили бізнес-клімат у місті Івано-Франківську. Загалом по місту три респонденти назвали його відмінним місцем для ведення бізнесу, 24 оцінили місцевий бізнес-клімат як добрий і 11 поставили оцінку «задовільно» і 2 «незадовільно». Міську владу Івано-Франківська респонденти оцінили більш критично. Загалом по місту один респондент оцінив її роботу на «відмінно», 17 - оцінили на «добре», 16 поставили оцінку «задовільно» і 6 «незадовільно».
19. Керівники компаній поділяють думку, що місцева економіка поліпшиться завдяки позитивним змінам на місцевому рівні у напрямках: сприяння залучення інвестицій та розвитку малих і середніх підприємств, розвитку комунальної інфраструктури, покращення інфраструктури бізнесу і туризму.
20. Респонденти вибрали найбільш важливі сектори (галузі) економіки міста. До них відносяться: туризм; легка промисловість, освіта і наукові дослідження, харчова промисловість, транспорт і логістика.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

4.1. СТАТУС ПІДПРИЄМСТВ

Переважну більшість обстежених підприємств (24 з 41) було засновано після 1990 року і вони є представниками сектору малих і середніх підприємств. Проте частина з цих підприємств (17 підприємств) є «продовжувачами справи» традиційних галузей та своїх попередників.

Найбільша частка новостворених компаній належить малим та середнім підприємствам у сфері оптової та роздрібною торгівлі, громадського харчування, транспортних послуг, виготовлення продуктів харчування, будівельних матеріалів.

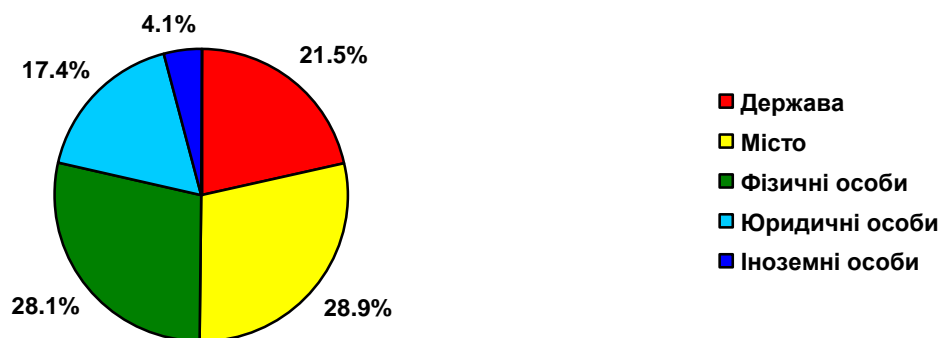

Рис. 1. Структура власників

Серед великих роботодавців переважають традиційні підприємства з відпуску електроенергії та теплової енергії, машинобудування, виробництва будівельних матеріалів, швейної та харчової галузей промисловості. Майже всі вони пройшли через процеси реструктуризації та зміни власників.

Частка власності фізичних та юридичних осіб є найбільшою і сягає 28,1 та 17,4 відсотки відповідно. Значною (у порівнянні з іншими регіонами) є частка державної форми власності. У структурі власників опитаних підприємств частка державної власності сягає 21,5 відсотків.

Серед опитаних підприємств низька питома вага підприємств з часткою іноземного капіталу (у структурі власників питома вага власності іноземних суб'єктів складає 4,1%).

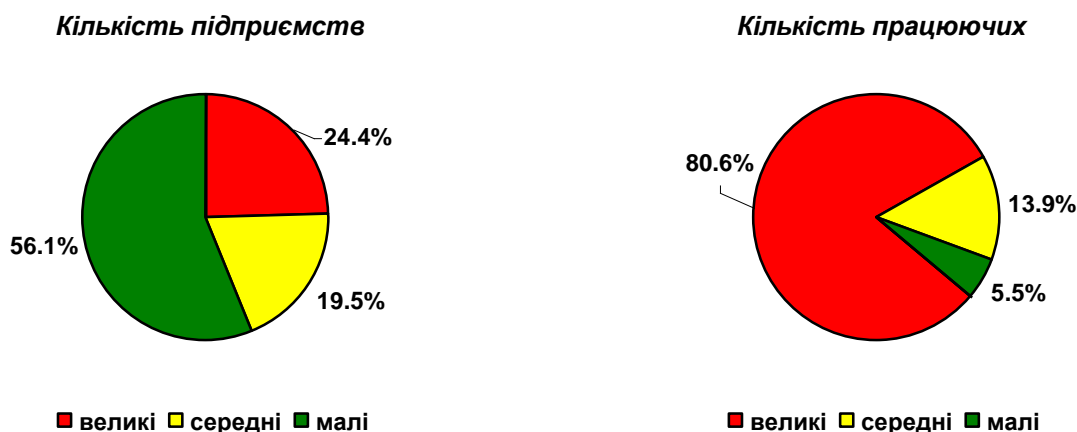

Рис. 2. Структура підприємств за їх розмірами, %

Серед опитуваних компаній 10 – великі підприємства регіону, 23 - малі і 8 - середні за розмірами підприємства.

За кількістю зайнятих працівників у структурі підприємств за їх розмірами переважають великі промислові підприємства – 80,6 %. Малі та середні підприємства у структурі зайнятості займають 5,5 і 13,9 відсотків відповідно.

На рисунку 3 представлена галузева структура економіки міста.

Економіка міста досить добре диверсифікована, але її головним сектором залишається промисловість. Саме промисловість продовжує бути головним роботодавцем та основним експортером.

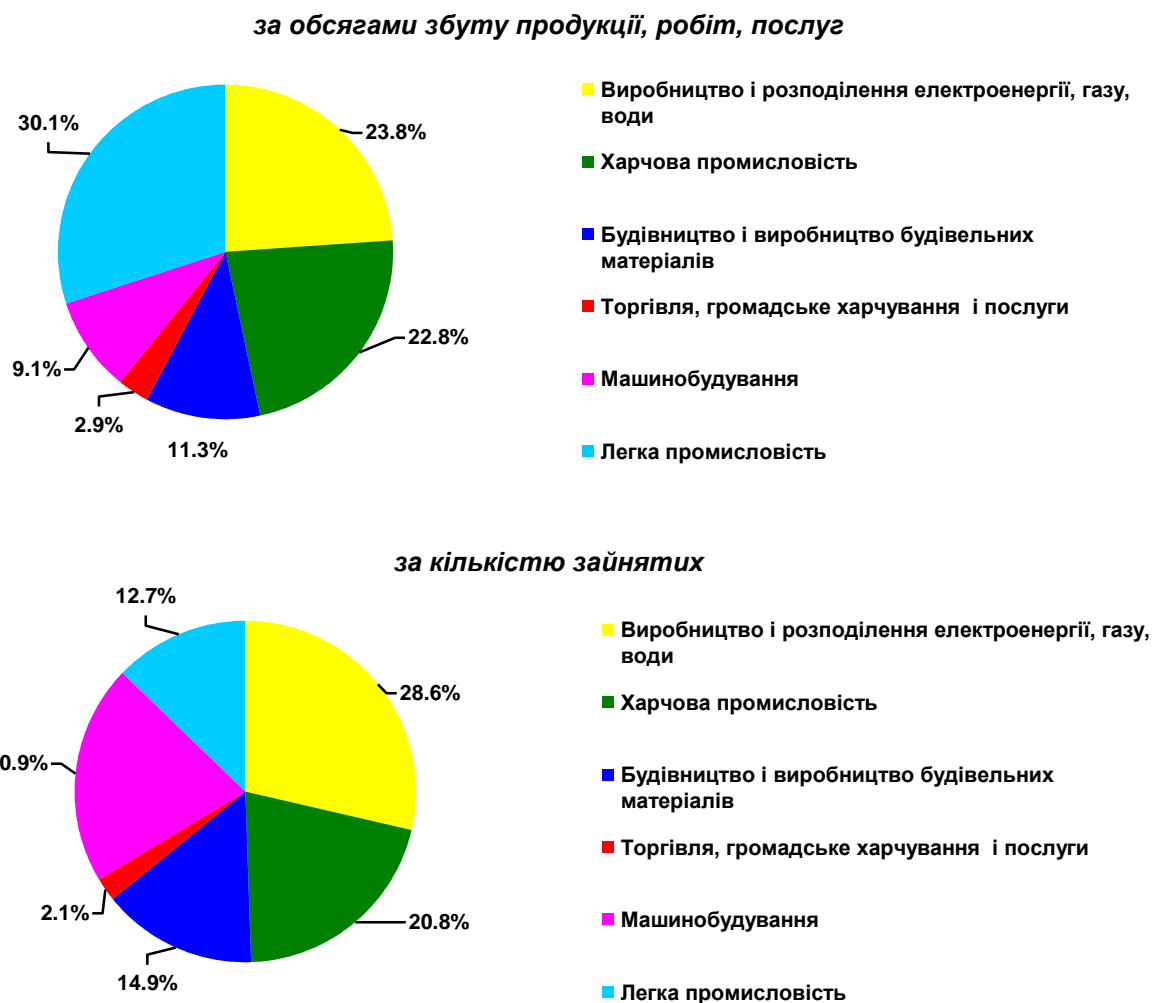

Рис. 3. Галузева структура економіки, %

Найбільшу питому вагу в структурі економіки регіону за обсягами реалізації продукції, робіт, послуг займають підприємства легкої промисловості (30,1 %) і ті, що спеціалізуються на виробництві і розподіленні електроенергії, газу, води (28,6%). Значну питому вагу також займають підприємства харчової промисловості, машинобудування та будівельної галузі.

Підприємства торгівлі, ресторанного бізнесу і сфери послуг займають чільне місце в економіці регіону за кількістю підприємств та за зайнятістю персоналу. Однак, для ринку праці міста Івано-Франківська найбільш важливими є великі промислові підприємства.

4.2. ЗАГАЛЬНИЙ СТАН БІЗНЕСУ

Економіка міста Івано-Франківська представлена промисловим сектором та цілою низкою малих і середніх підприємств, які здебільшого задовольняють різноманітні потреби регіональних галузей, домогосподарств і населення.

Респонденти назвали чинники негативного впливу на поточний і майбутній розвиток своєї продукції чи послуг (див. рис. 4). У 2010 році до чільної групи чинників увійшли: (1) загальна економічна ситуація – згадувалася 80,5 відсотками всіх респондентів; (2) внутрішня конкуренція – 51,2 %, (3) недоступність фінансування – 29,3 %; (4) витрати на енергію – 26,8 %, (5) витрати на матеріали, комплектуючі – 26,8 % (особливо промислові підприємства). Представників бізнесу у 2010 році значно менше ніж у 2005 турбували проблеми з нестачею кваліфікованої робочої сили і застарілими засобами виробництва.

Кредитні ставки, стримують подальший розвиток переважно підприємств малого й середнього бізнесу. З іншого боку, такі питання, як іноземна конкуренція, вартість робочої сили, ставлення місцевої влади, віддаленість ринків, турбують підприємства значно менше.

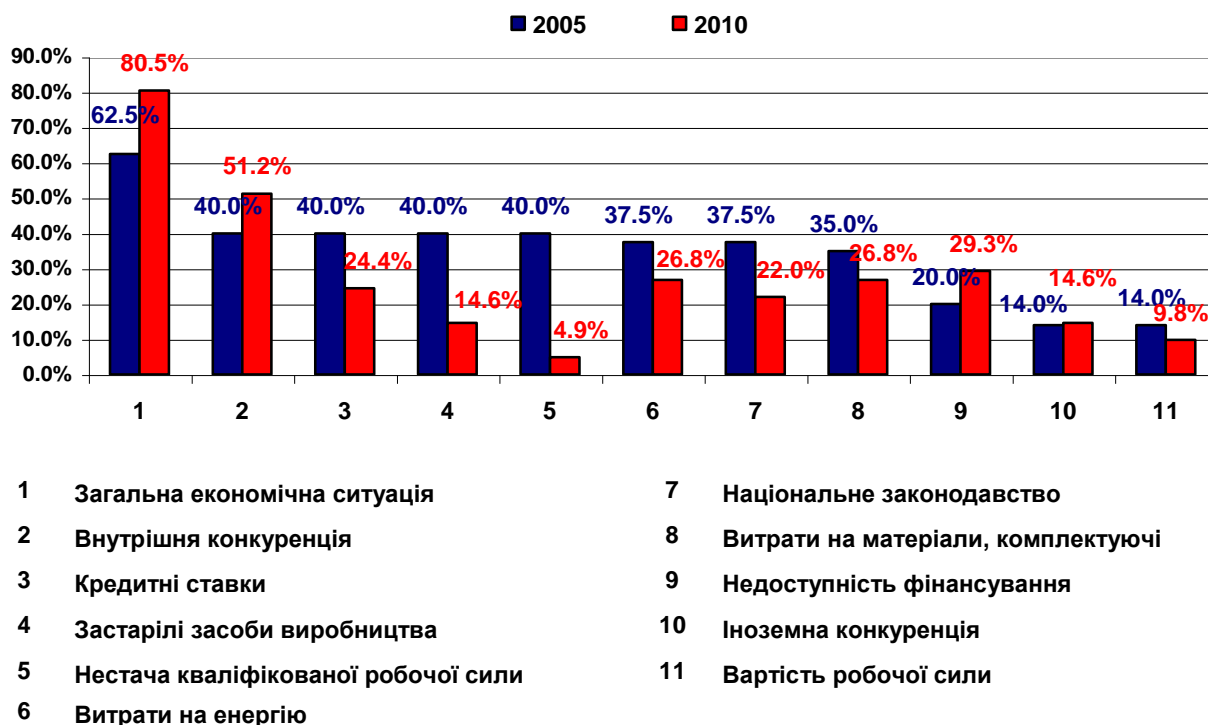

Рис. 4. Перешкоди для розвитку бізнесу

Респондентам було задане питання про основні причини розташування підприємства саме у місті Івано-Франківську.

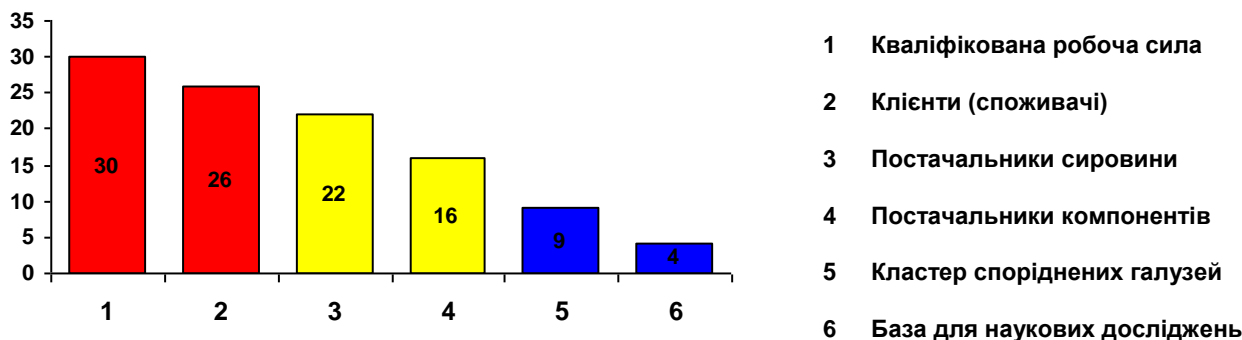

Рис. 5. Фактори розміщення бізнесу

Для 30 з 41 підприємства однією з основних причин розміщення в місті Івано-Франківську є наявна кваліфікована робоча сила, наявність ринку збуту продукції і послуг (клієнтури) є важливим для 26 підприємств, а для 22 - наявність постачальників сировини.

Для великих підприємств найважливішими факторами розміщення є наявність кваліфікованої робочої сили, постачальників сировини та компонентів. Малі підприємства переважно вказують як причину розміщення – наявність ринку збуту власної продукції і послуг.

Як додаткові причини розташування підприємства саме в Івано-Франківську багато керівників підприємств називають постійне місце проживання, вигідне географічне розташування регіону, наявність виробничих і офісних приміщень.

Конкуренція з боку іноземних компаній є проблемою для 14 % підприємств, що можна пояснити низькими обсягами експорту в регіоні.

Хоча підприємці усвідомлюють труднощі, пов'язані зі вступом до ЄС, все ж ставлення до вступу є більше позитивним ніж негативним.

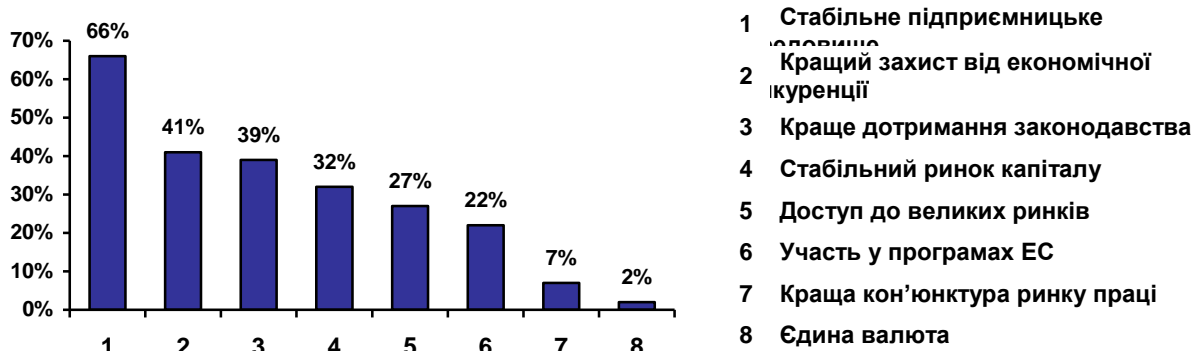

Рис. 6. Переваги вступу до ЄС

Місцеві компанії відзначають як переваги вступу України до ЄС: стабільний бізнес клімат (66 %), кращий захист від економічної конкуренції (41 %) та краще дотримання законодавства (39 %). Кращу кон'юнктуру ринку праці вітає 7 % представників Івано-Франківська, а переваги щодо єдиної валюти лише 2 % респондентів.

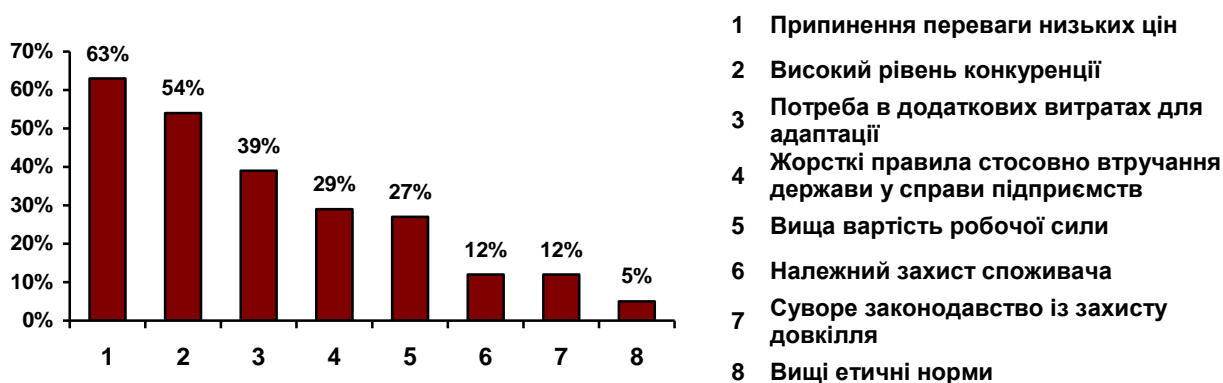

Рис. 7. Недоліки вступу до ЄС

Більшість підприємців (63 %) свідомі того, що прийде кінець перевазі низьких цін. 54 % всіх підприємств побоюються сильної конкуренції, яку можуть скласти іноземні компанії з інших країн (в Україні цей чинник вважається найважливішим на думку 57 % компаній). Підприємницьке середовище чітко усвідомлює, що низькі зарплати довго не протримаються. Переважна більшість респондентів вважають важливим надходження іноземних інвестицій, оскільки більшості компаній бракує сучасних виробничих технологій.

4.3. РИНКИ ЗБУТУ МІСЦЕВОЇ ЕКОНОМІКИ

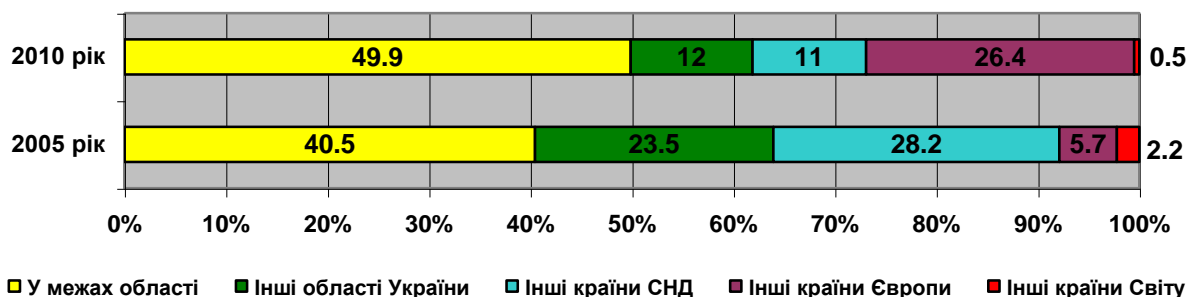
Усі компанії з готовністю надали інформацію про географічний розподіл своїх клієнтів (рис. 8 і 9). Основну частину своєї продукції і послуг підприємства реалізують на національному ринку України (49,9 % – в межах Івано-Франківської області, а 12 % - в інших областях України у 2010 році). Надто незначною є питома вага експорту продукції і послуг у країни СНД – 11 %. Експортерами у ці країни є 10 з 41 підприємства. Лише 8 з опитаних підприємств повідомили, що експортують певну частину своїх товарів і послуг до Європи і 2 компанії мають відносини з іншими країнами світу.

У 2005 році рівень експортної орієнтації місцевої економіки був нижчим ніж у 2010 році. У динаміці за останні 5 років значно зменшилися торгівельні зв'язки з країнами СНД і збільшився експорт продукції і послуг до європейських країн.

В цілому ці дані ілюструють досить низький рівень експортної орієнтації економіки міста Івано-Франківська.

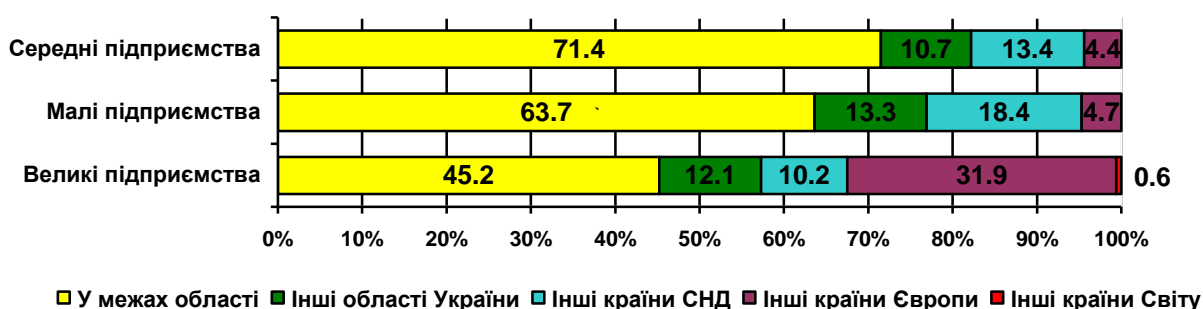
Ринок України (у т.ч. місцевий і обласний) заповнюється переважно малим і середнім бізнесом. У загальній структурі реалізації продукції, робіт і послуг опитаних підприємств питома вага національного ринку України складає 77 % і 82,1 % відповідно.

Головними експортерами є великі підприємства. Для них основним ринком збуту своєї продукції є країни Європи і СНД (42,1 %).

Рис. 8. Ринки збуту місцевої економіки та рівень експортної орієнтації

Найнижчий рівень експортної орієнтації мають середні і малі за розмірами підприємства, що пов'язано з спеціалізацією їх на послугах і товарах для споживачів Івано-Франківської області (рис. 9). Середні підприємства здійснюють спроби вивести власний товар на європейські і світові ринки, але у цьому їм бракує допомоги з боку держави і місцевої влади.

Рис. 9. Ринки збуту місцевої економіки у розрізі різних типів підприємств

Очікування підприємців міста Івано-Франківська щодо зростання обсягів збуту є досить оптимістичними. Вісімнадцять з 41 підприємства сподіваються на стаке збільшення обсягів збуту в наступному році порівняно з попереднім (у середньому більш ніж на 10 - 20 %). Найбільше зростатимуть обсяги реалізації у малому і середньому бізнесі (14 підприємств). Негативним фактом є прогнози представників бізнесу (5 середніх за розмірами підприємств) щодо зменшення обсягів реалізації продукції та послуг. Головною причиною такого зменшення підприємці вважають вплив кризових явищ у економіці країни.

4.4. ТРУДОВІ РЕСУРСИ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ

Загальна чисельність працівників з повним робочим днем на всіх підприємствах, що брали участь в обстеженні, становить у 2010 році 5497 осіб. Жінки складають 42,1 % працівників у вибірці, що логічно з огляду на різні за характером виробництва, що складають дану вибірку. П'ять років тому на цих підприємствах разом працювало 6647 працівників. Найбільша чисельність працівників зайнята на великих за розмірами підприємствах (4431 особа).

Середня чисельність працівників у 2010 році на обстежених підприємствах становить 134 особи і вона на 17,3 % зменшилась у порівнянні з 2005 роком (162 особи).

У динаміці за останні 5 років спостерігається стійка тенденція до зменшення чисельності працівників на обстежених підприємствах. Кілька великих роботодавців скоротили виробництво й втратили сотні робочих місць. Також значно зменшилась чисельність працівників на середніх за розмірами підприємствах, але у той самий час створювалися нові робочі місця переважно у секторі малих підприємств.

Промисловість міста економічну кризу пройшла доволі болісно. Найбільші працедавці регіону, впродовж останніх років, скорочували кількість працівників. Однак, виглядає, що саме цей крок дозволив їм частково реструктуризуватись і зберегти прийнятні параметри ефективності.

Респонденти оптимістично дивляться в майбутнє: на їхнє переконання, негативні тенденції зайнятості в попередні роки зміняться, і в перспективі вони додатково працевлаштують більше 450 осіб.

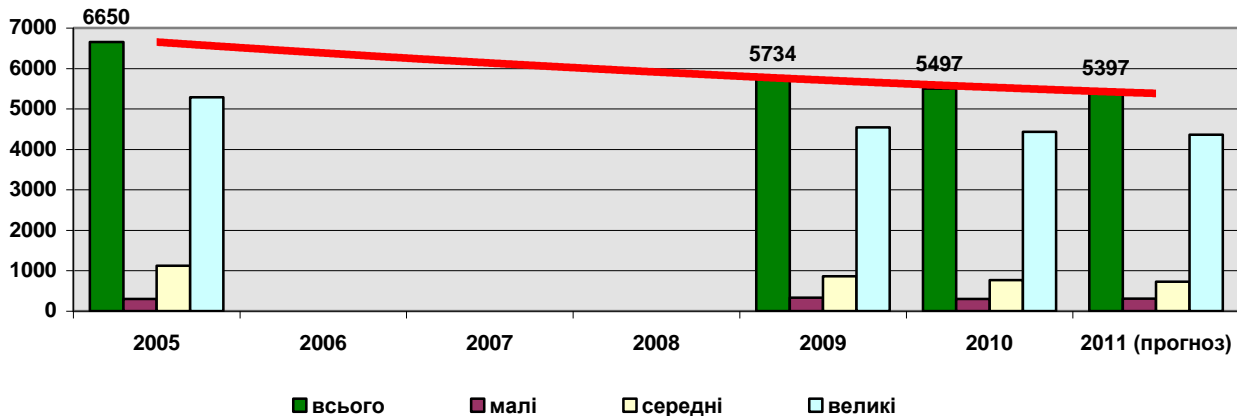

Рисунок 10. Тенденції зайнятості

У порівнянні з іншими регіонами України на підприємствах Івано-Франківська досить високий рівень продуктивності праці при високому середньому рівні її оплати. В місті обсяг реалізованої продукції, робіт і послуг у розрахунку на одного працівника становить 157800 грн.

Найвищий рівень продуктивності праці досягнуто на малих підприємствах (191,1 тис. грн.), а найвищий рівень її оплати на великих за розмірами підприємствах (1785 грн. на місяць).

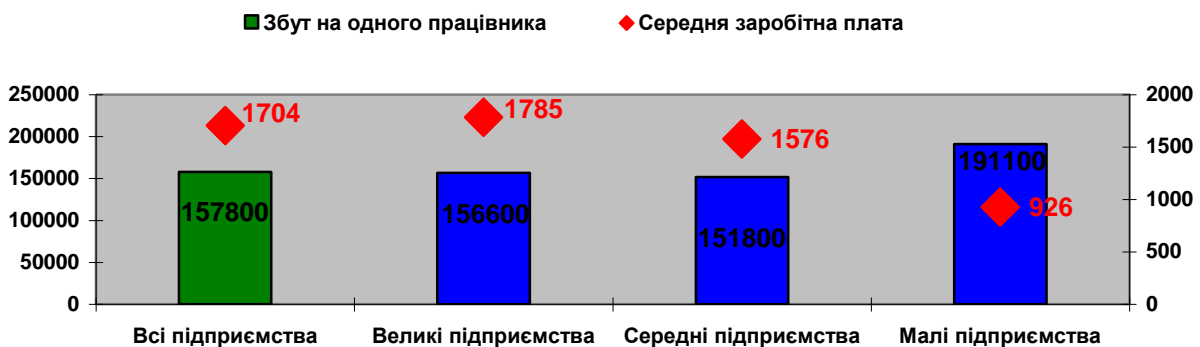

Рис. 11. Залежність заробітної плати та обсягів збуту від розмірів підприємства

Середньомісячна фактична заробітна плата на обстежених підприємствах становить у 2010 році 1704 грн. Найнижчими є середньомісячні заробітки на малих (926 грн.) і середніх (1576 грн.) підприємствах. Загалом диференціація заробітної плати в місцевій економіці відбувається в діапазоні від 400 грн. до 2418 грн. на місяць.

Задоволення роботодавців якістю свого персоналу знаходиться на високому рівні. У 2010 році в цілому, за словами респондентів, 25 % працівників є відмінними, 55 % – добрими, 17 % – задовільними і 3 % – поганими.

У порівнянні з 2005 роком керівники підприємств значно краще оцінили якісний рівень власних працівників.

У той же час, керівники малих приватних фірм дещо краще ставляться до якості робочої сили на своїх підприємствах. Найвища частка відмінних робітників працює у секторі малого підприємництва (48,9 %)

Найвища частка поганих працівників на великих промислових підприємствах.. Цікавим є той акт, що керівники малих і середніх підприємств не приймають на роботу поганих працівників.

Нестача висококваліфікованої робочої сили є гострою проблемою і її актуальність зростає. Труднощі вже сьогодні відчувають 8 підприємств з 41 опитаного, 21 - очікують виникнення кадрових труднощів у майбутньому (це 70,7 % від усіх компаній).

Відчувається дефіцит кваліфікованих спеціалістів, зокрема, інженерно-технічних працівників: інженерів-технологів (особливо з виробництва будівельної кераміки). Однак,

головним чином бракує висококваліфікованих працівників робітничих професій. Причому перелік є доволі широким: токарі, фрезерувальники, слюсарі з ремонту транспортних засобів, зварювальники, електрики, водії, машиністи екскаватора, бульдозеристи, швачки, закрійники з пошиття одягу.

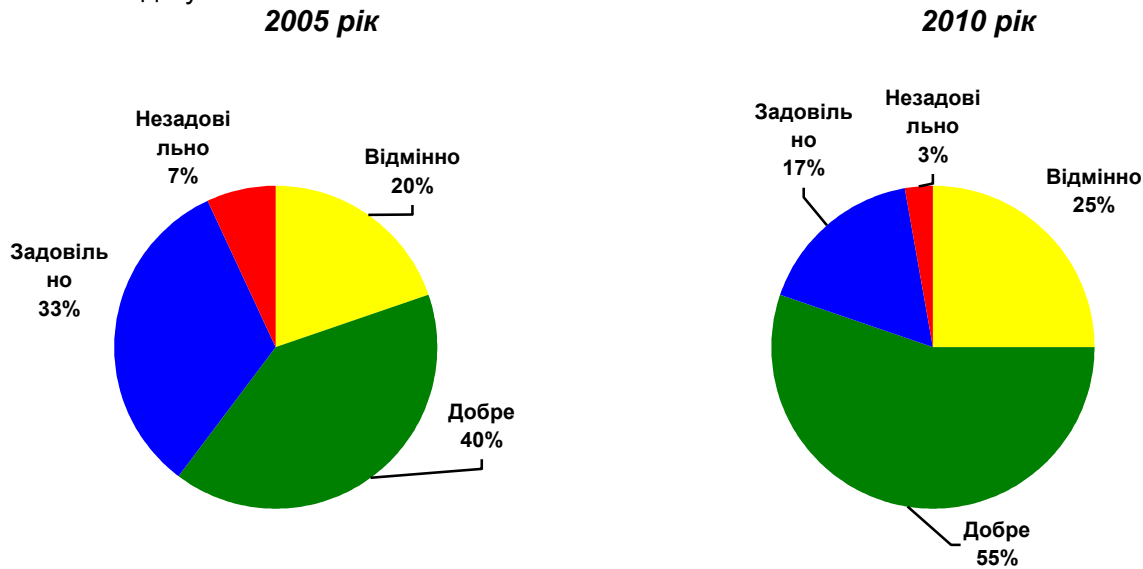

Рис. 12. Якість робочої сили

Підприємства мають серйозні проблеми через брак кваліфікованої робочої сили, оскільки багато кваліфікованих робітників заробляють у декілька разів більше, працюючи в країнах Європи, а ті, хто залишився, не мають необхідних навичок.

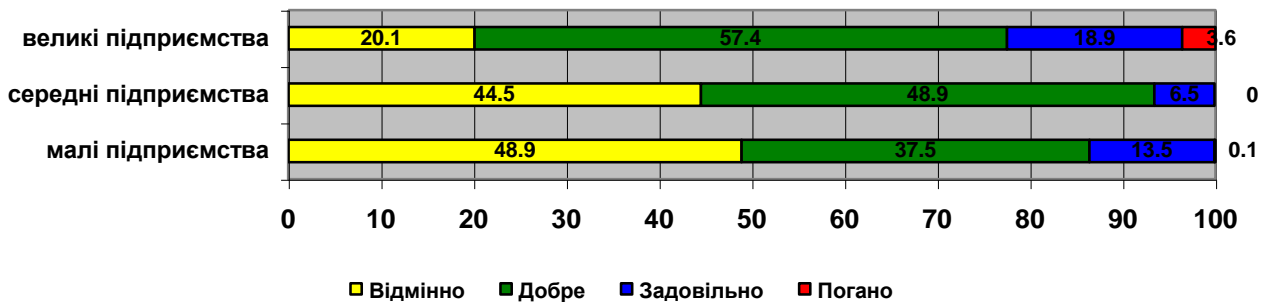

Рис. 13. Оцінка якості робочої сили керівниками різних за розмірами підприємств

Частка працівників з вищою освітою сягнула в поточному році досить високого рівня 18,1 відсотки, однак наслідком цього позитивного явища не стало аналогічне зростання зайнятості в науково-дослідній роботі. Підрозділи досліджень і розробок функціонують на 8 підприємствах, в сукупності над упровадженням нових технологій та розробкою інноваційних продуктів працює лише 41 працівників. Очевидно, при такому розподілі трудових ресурсів забезпечити інноваційний напрямок розвитку економіки міста буде нелегко.

4.5. НЕРУХОМІСТЬ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

У питанні наявності і підготовленості нерухомості для розвитку бізнесу ситуація у місті Івано-Франківську має як позитивні, так і негативні тенденції (див. рис. 14 - 17). Як правило, великі і середні підприємства є власниками будівель, в яких вони розміщені, і мають право на користування землею.

Достатні площі для розширення виробничих потужностей мають великі і середні за розмірами підприємства. Найбільші проблеми щодо забезпеченості землею для розширення виробництва мають малі за розмірами підприємства. Лише 21 підприємство з опитаних заявили про наявність і достатність землі і нерухомості для розширення і розвитку власної діяльності. Для 20 підприємств (у т. ч. 14 малих і 3 середніх за розмірами підприємств) наявна земельна ділянка не дозволяє реалізувати їхні інвестиційні плани і розвивати бізнес.

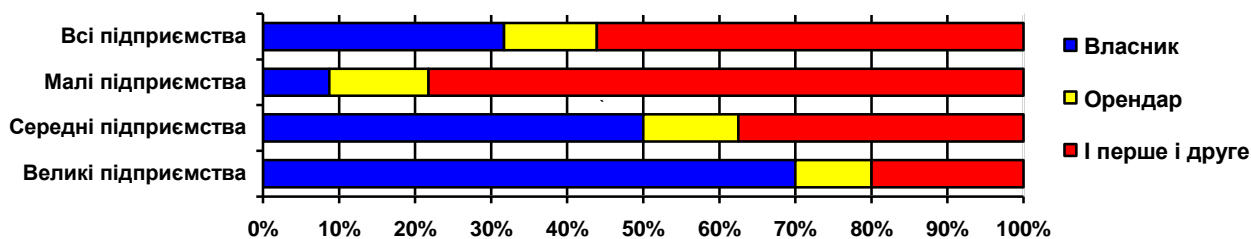

Рис. 14. Інформація про власність на нерухомість

У напрямку створення умов для розвитку бізнесу важливою є роль органів місцевого самоврядування, які мають створити оптимальні і конкурентні умови для розвитку бізнесу, у тому числі і створити прозорі механізми забезпечення бізнесу ресурсами нерухомості для розвитку.

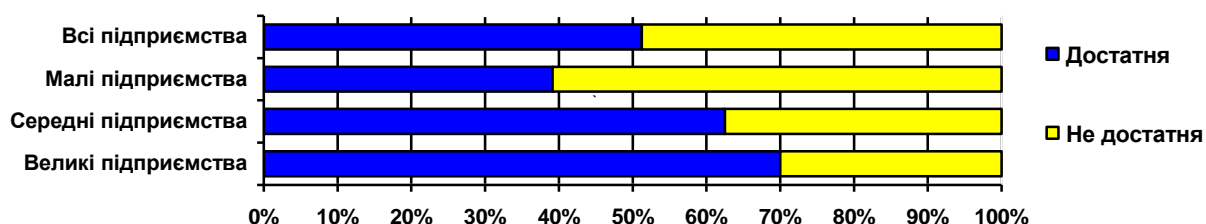

Рис. 15. Інформація про достатність земельної ділянки для розширення бізнесу

У той же час дослідження виявили певний потенціал не задіяних виробничих площ, які можуть бути використані для подальшого розвитку бізнесу. Сімнадцять відсотків компаній (7 підприємств) мають певні ресурси землі і нерухомості, які можуть надати в оренду або продати.

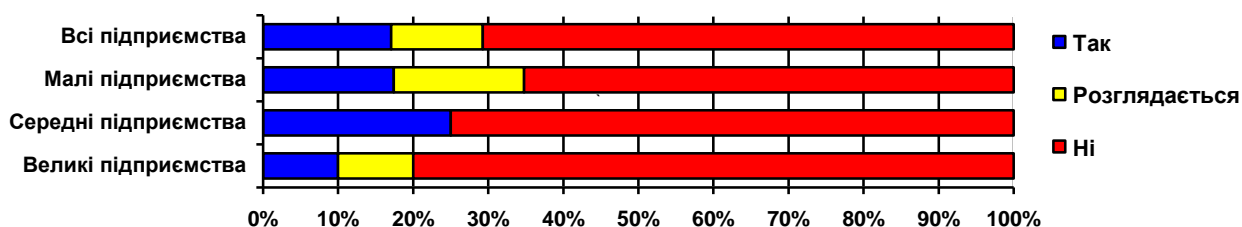

Рис. 16. Інформація про можливості здачі в оренду чи продажу частини нерухомості

У місті Івано-Франківськ існує значний потенціал для розвитку і розширення бізнесу – **7 компаній** (17,1 %) планують розширювати виробництво у місті та **25** – розглядають таку можливість. Одна компанія планує і 16 розглядають можливість розширювати власну діяльність на інші адміністративно-територіальні одиниці.

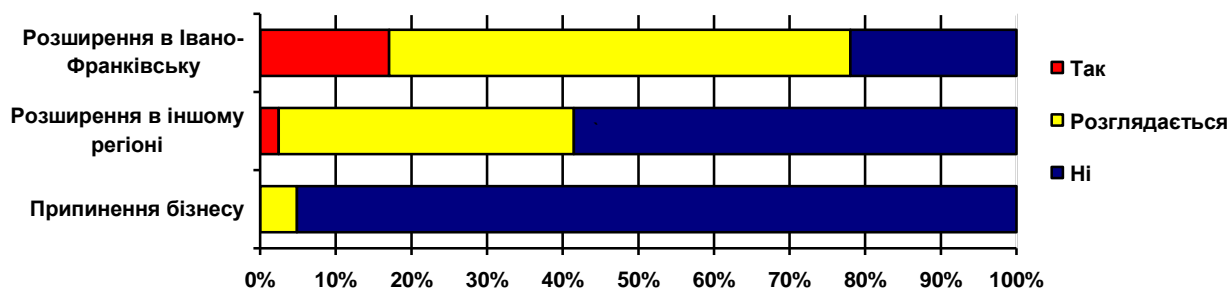

Рис. 17. Інформація про перспективи щодо розширення бізнесу

За результатами опитування 2005 року 32 компанії планували розвиток і розширення власного бізнесу. Зниження рівня оптимізму щодо подальшого розвитку власних підприємств їх керівники пояснюють впливом кризових явищ у світовій та національній економічних системах.

За результатами опитування 2010 року **жодне з підприємств** не планує і лише **2** розглядають можливість припинення діяльності в місті Івано-Франківську і перенесення її до інших регіонів. За результатами опитування 2005 року лише одно підприємство планувало і 4 розглядало можливість перенесення власної діяльності з території міста Івано-Франківська.

Ці досить оптимістичні показники свідчать про покращення бізнес-клімату у місті.

Нинішній стан будівель та рівень технологій не видається найкращим, тому багато компаній планує здійснення інвестицій у вдосконалення потужностей. **Сім підприємств планують інвестувати** кошти у модернізацію або вдосконалення існуючих споруд та технологій, здебільшого на постійній основі чи протягом цього й кількох наступних років, **25 компаній розглядають таку можливість. Планується інвестувати 149 060 тис. грн.** Якщо ці цифри виявляться реальними, це, безперечно, допоможе зростанню місцевої економіки. Обсяг планованих інвестицій є середнім у порівнянні з іншими містами і регіонами України. Найбільша частка планованих інвестицій (близько 145,04 млн. грн.) припадає на великі підприємства. У середньому по вибірці питоми інвестиції у розрахунку на одного працівника складають 27117 грн. Найбільші питомі інвестиції у розрахунку на працівника планують здійснити великі підприємства міста (32733 грн. в розрахунку на одного робітника), а найменші – малі. Найбільше відносно збільшення кількості нових робочих місць відзначено на великих за розмірами підприємствах.

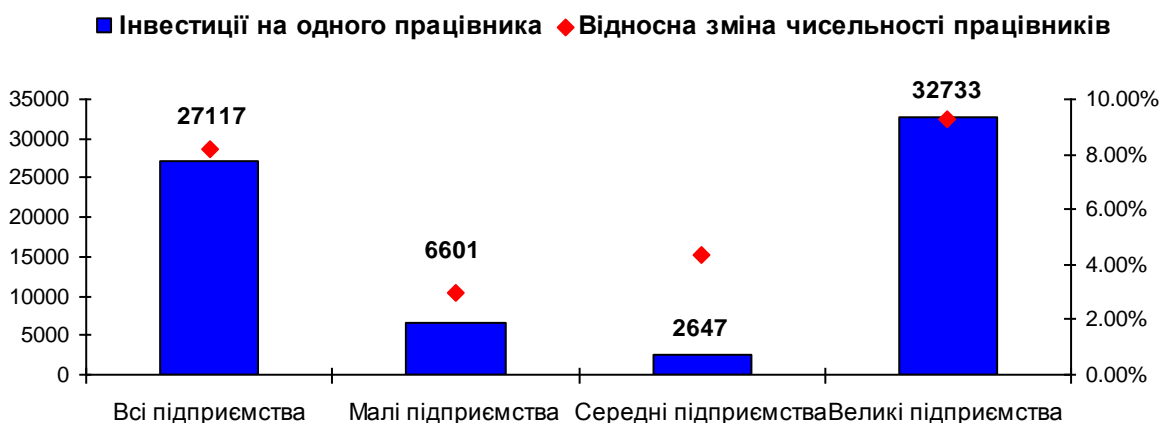

Рис. 18. Інвестиції на одного працівника і створені нові робочі місця

Щодо новостворених робочих місць (452), їх кількість є не надто значною. Виглядає, що підприємства міста не бажають повідомляти про свої інвестиційні плани.

Для того щоб бізнес залишався у місті місцевій владі необхідно (відповідно до відповідей респондентів) надати можливість придбати за реальними цінами власний офіс, орендувати торгові площі, надати допомогу в отриманні виробничих площ або виділенні землі під їх будівництво, покращувати бізнес-клімат і послуги органів місцевого самоврядування.

4.6. ПОСЛУГИ, ЩО НАДАЮТЬСЯ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Респондентам було запропоновано оцінити десять видів муніципальних послуг за шкалою від 1 до 4 (1 = відмінно, 4 = незадовільно). У середньому ці послуги у 2010 році **отримали оцінку 2,88** (у 2005 році – 2,82), що відповідає загальній середній оцінці інших регіонів, але рейтинг послуг відрізняється.

Досить низький рівень задоволення висловлено утриманням доріг (3,93), наданням ділянок для ведення бізнесу (3,3), наданням дозволів на будівельні роботи (3,05), розвитком інфраструктури (2,9), збиранням і вивезенням ТПВ (2,78). Саме ці види послуг у місті надаються на низькому рівні.

На думку респондентів, місто в першу чергу має: «спростити дозвільний механізм надання ділянок та ведення бізнесу, організувати спілкування влади з бізнесом; підтримувати

малий і середній бізнес; надавати пільги місцевим малим та середнім підприємствам». За пріоритетами вирішення проблем, на думку більшості респондентів, місцева влада має в першу чергу почати з покращення стану утримання доріг і розвитку міської інфраструктури.

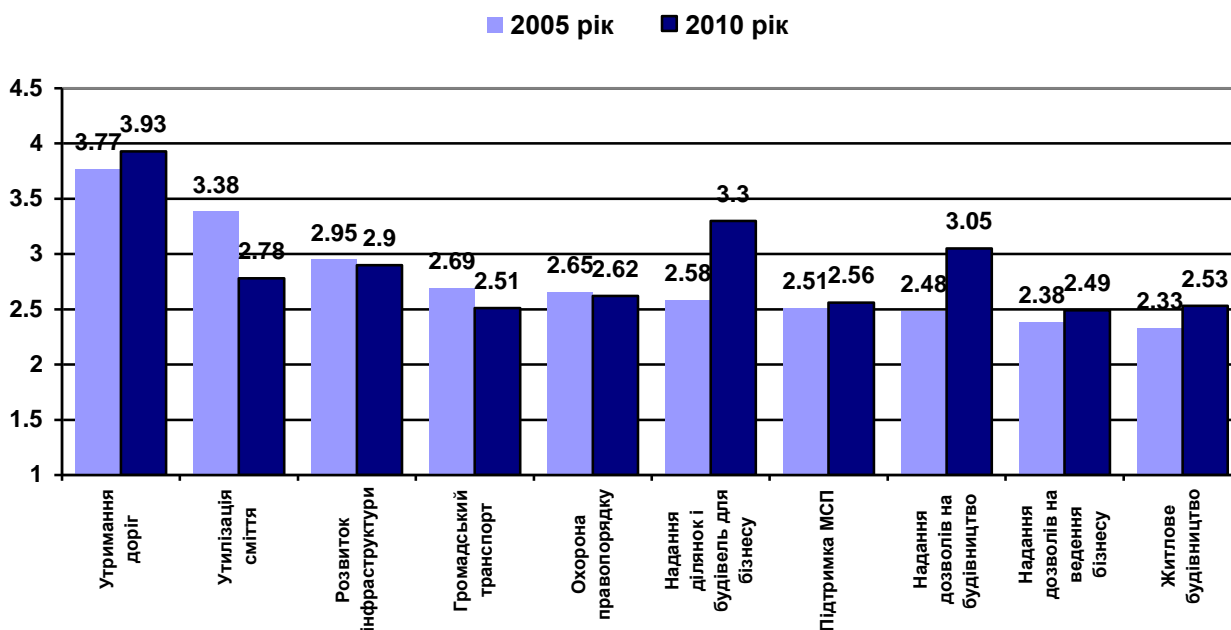

Рис. 19. Послуги, що надаються органами місцевої влади

У 2010 році в порівнянні з 2005 роком покращення відбулись у таких послугах як збиранням і вивезенням сміття, громадський транспорт і розвиток інфраструктури, але значно погіршились послуги для бізнесу.

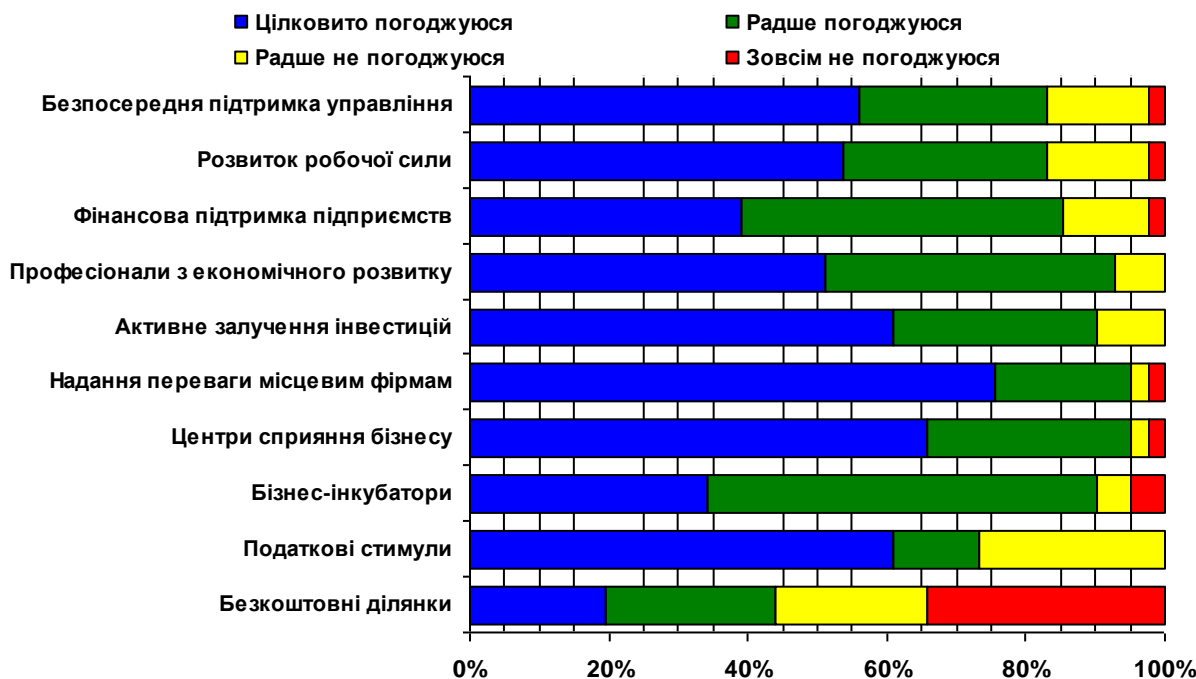

Рис. 20. Послуги підрозділу з економічного розвитку

Респондентів також запитували про послуги, які мають надаватися місцевою владою (зокрема підрозділом з економічного розвитку) представникам бізнесу. Представники підприємств активно підтримують всі з запропонованих послуг. Досить популярними серед респондентів були ідеї надання допомоги органами місцевого самоврядування в розвитку центрів сприяння бізнесу, надання переваги місцевим фірмам і податкових стимулів, активного залучення інвестицій.

Побажаннями представників бізнесу до органів влади були: розробка, організація та впровадження на території міста технологічного парку, спеціальної економічної зони; налагодження співпраці торгівлі з підприємствами-виробниками продукції.

■ задовільно ■ частково задовільно ■ незадовільно ■ немає контактів ■ немає думки

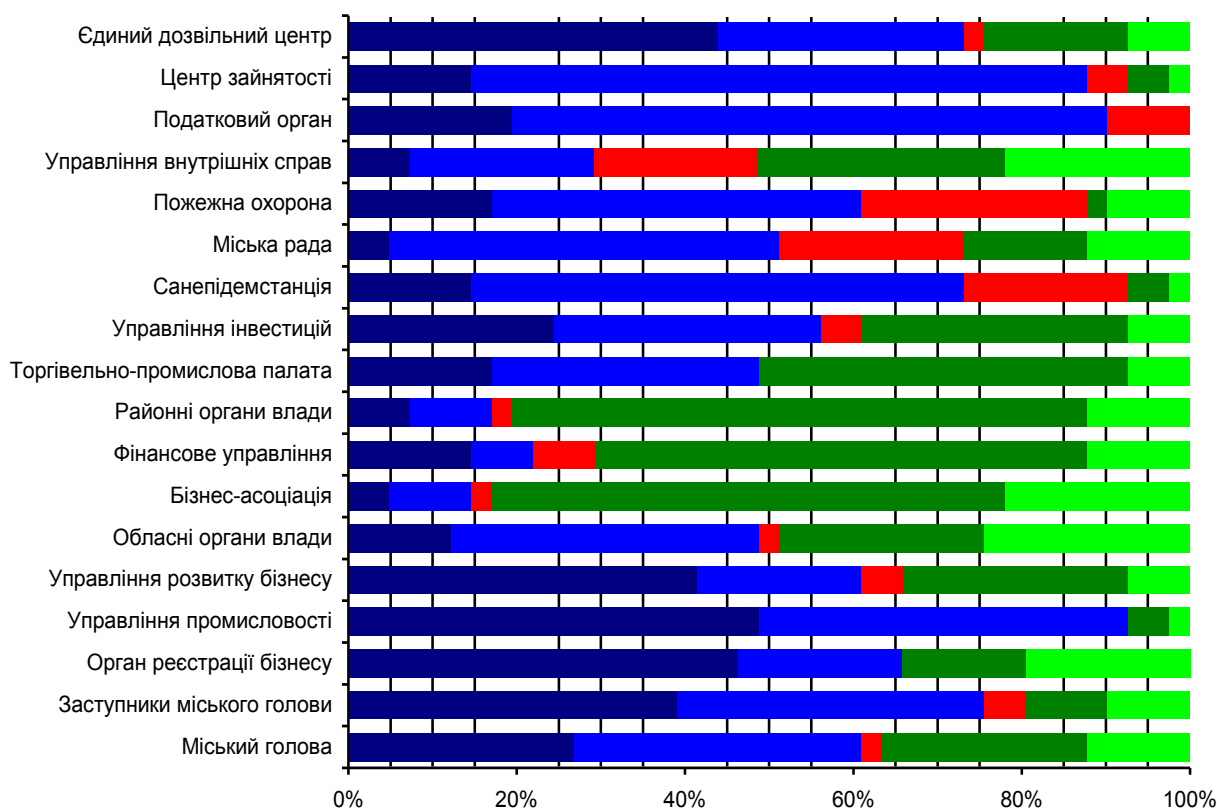

Рис. 21. Контакти з органами влади та управління

Підприємства-респонденти оцінили контакти з владними структурами та посадовцями. Рівень отриманих результатів є середнім у порівнянні з іншими містами України. Єдиний дозвільний центр, орган реєстрації бізнесу, управління промисловості, міський голова і його заступники, центр зайнятості були тими інститутами, що отримали позитивні середні оцінки.

Чи знаєте Ви про існування ЄДЦ

Чи користувались ВИ послугами ЄДЦ

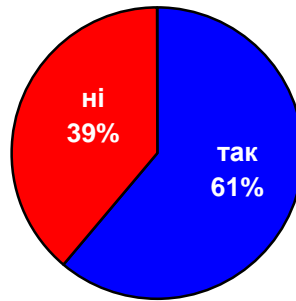
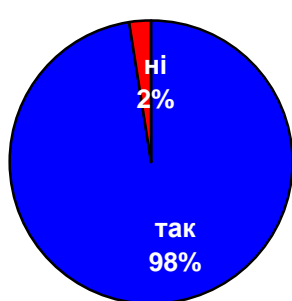

Рис. 22. Інформація про діяльність Єдиного дозвільного центру

Опитування свідчить про обмеженість контактів підприємців зі всіма підрозділами місцевих органів влади. Респонденти не мали численних контактів з бізнесовими асоціаціями, районними органами влади, фінансовим управлінням, ТПП.

Управління міліції, пожежна охорона, санітарно-епідеміологічна станція, міська рада та податковий орган сприймаються як установи, з якими найважче мати справи.

Численні коментарі менеджерів щодо найбільшої проблеми при спілкуванні бізнесу з цими установами можна об'єднати в одне речення: надто високий рівень бюрократизму (згадували 11 респондентів), надто багато зайвих документів, велика кількість дозволів і погоджень, тривалі процедури, через які марнується час, брак компетентності службовців. Багато підприємців хотіли б отримувати від цих органів консультативну допомогу.

При оцінці роботи Єдиного дозвільного центру 61 % представників бізнесу користувались послугами ЄДЦ і 98 % - знають про його існування.

У коментарях представники бізнесу відзначили, що при відкритті ЄДЦ «працювати стало зручніше, з невеликою втратою часу».

4.7. КРИТИЧНІ ПИТАННЯ

Респонденти мали змогу вибирати з одинадцяти запропонованих проблем лише три найбільш важливі. Респонденти дали такі відповіді на запитання щодо трьох найбільш важливих напрямків, які мають бути відображені в стратегічному плані розвитку міста Івано-Франківська:

- Залучення інвестицій – 46,3 % респондентів з усіх секторів;
- Комунальна інфраструктура – 41,5 % респондентів;
- Інфраструктура для бізнесу – 36,6 % респондентів;
- Розвиток малих і середніх підприємств – 34,1 % респондентів;
- Інфраструктура туризму – 26,8 % респондентів;
- Підготовка та перепідготовка робочої сили – 22,0 % респондентів;
- Промислова реструктуризація – 22,0 % респондентів.

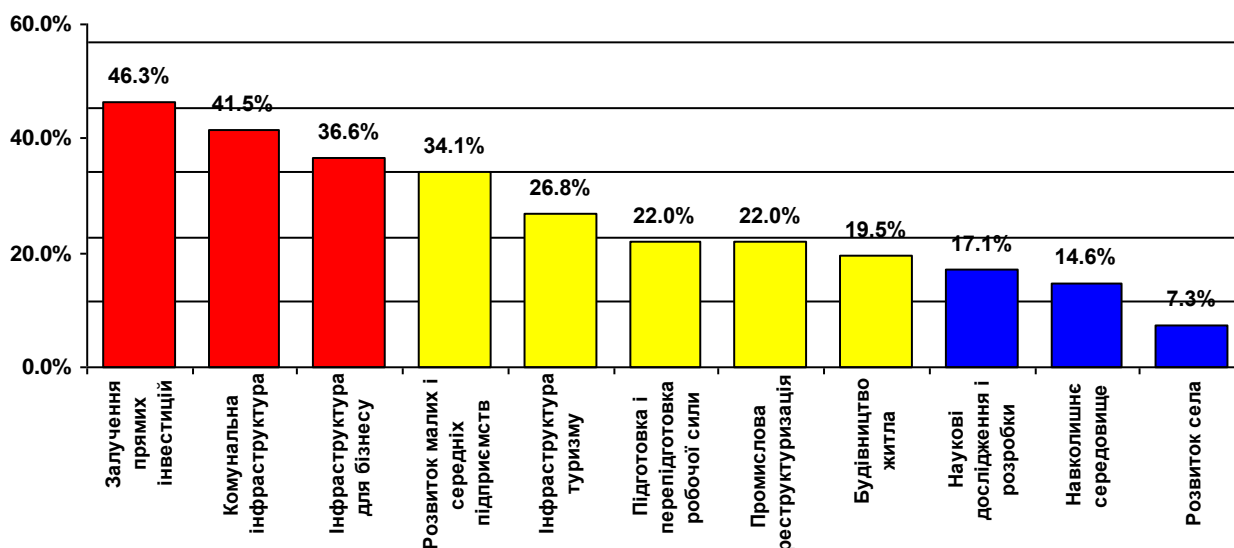

Рис. 23. Критичні питання

Найрідше згадувалися розвиток села, навколишнє середовище та наукові дослідження і розробки.

Відповіді на запитання щодо трьох найбільш важливих напрямків, які мають бути відображені в стратегічному плані економічного розвитку міста Івано-Франківська у 2005 році розподілились наступним чином:

- розвиток комунальної інфраструктури – 51 %;
- розвиток робочої сили – 41 %;
- залучення прямих іноземних інвестицій – 38 %;
- промислова реструктуризація – 33 %;
- розвиток малих і середніх підприємств – 28 %.

У розрізі категорій підприємств відповіді респондентів щодо пріоритетів розвитку міста Івано-Франківська дещо різняться, що обумовлено специфікою і різними потребами цих

підприємств. Представниками різних за розмірами підприємств були визначені наступні критичні питання у розвитку міста:

Великі підприємства:

- Залучення інвестицій – 70,0 % респондентів;
- Комунальна інфраструктура – 40 %;
- Розвиток малих і середніх підприємств – 30 %.

Середні підприємства:

- Інфраструктура туризму – 50 % респондентів;
- Залучення інвестицій – 37,5 % ;
- Інфраструктура для бізнесу – 37,5 %;
- Комунальна інфраструктура – 37,5 %.

Малі підприємства:

- Інфраструктура для бізнесу – 52,2 % респондентів;
- Комунальна інфраструктура – 43,5 %;
- Розвиток малих і середніх підприємств – 39,1 %;
- Залучення інвестицій – 39,1 %.

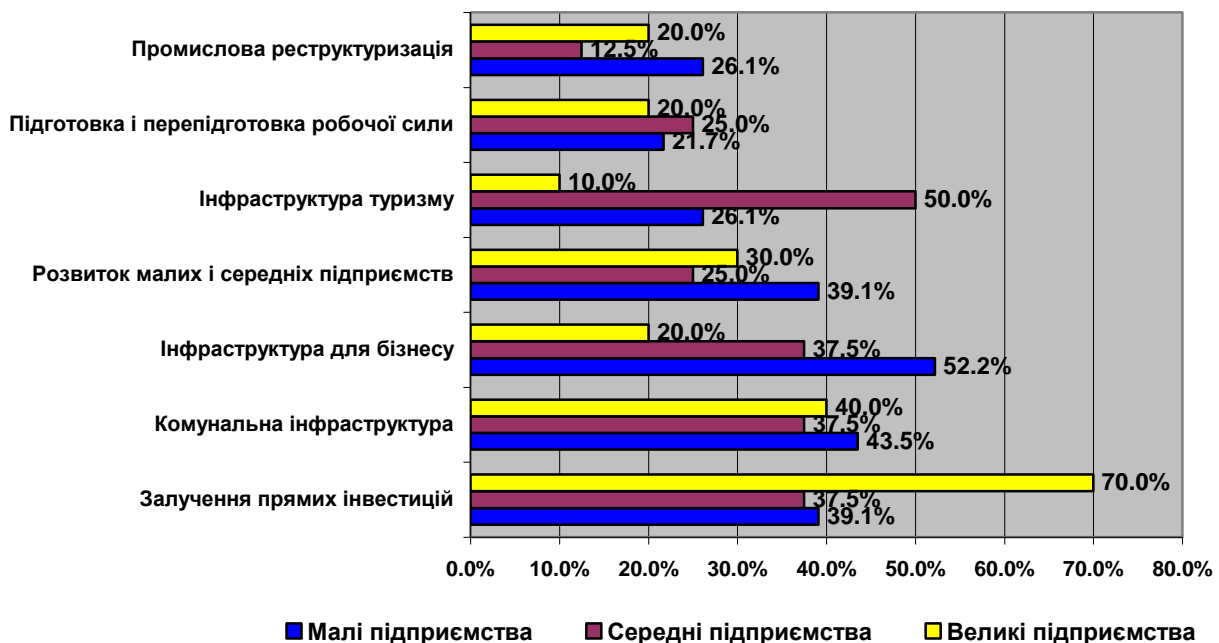

Рис. 24. Критичні питання у розрізі різних за розмірами підприємств

Респонденти також вибрали найбільш важливі сектори (галузі) економіки міста.

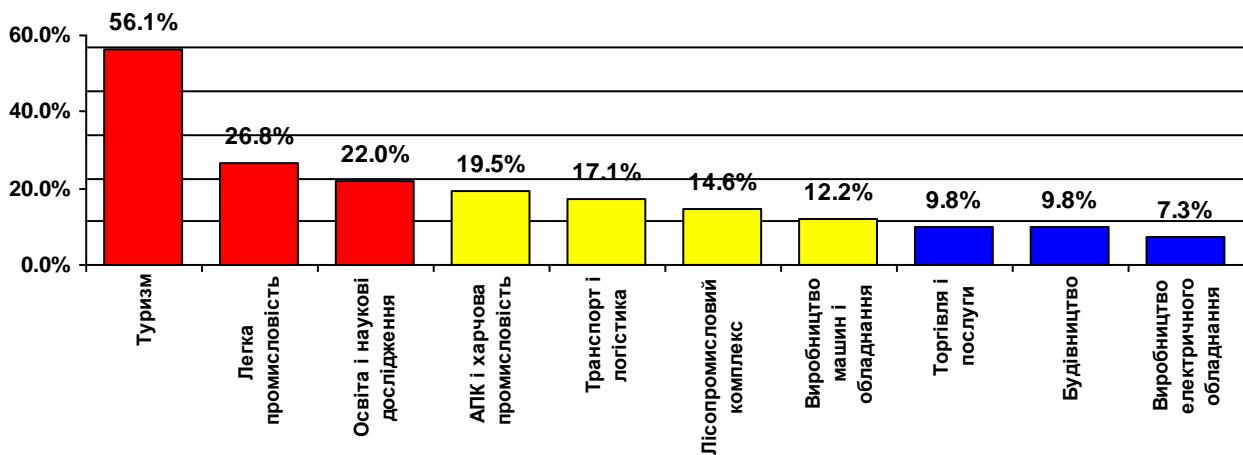

Рис. 25. Головні сектори економіки міста

Відповіді на запитання щодо найбільш важливих секторів (галузей) для економіки міста, сприяння розвитку яких має бути відображено в стратегічному плані розподілились наступним чином:

- туризм – 56,1 % респондентів;
- легка промисловість – 26 %;
- освіта і наукові дослідження – 22 %;
- харчова промисловість – 19,5 %;
- транспорт і логістика – 17,1 %;
- лісопромисловий комплекс – 14,6 %.

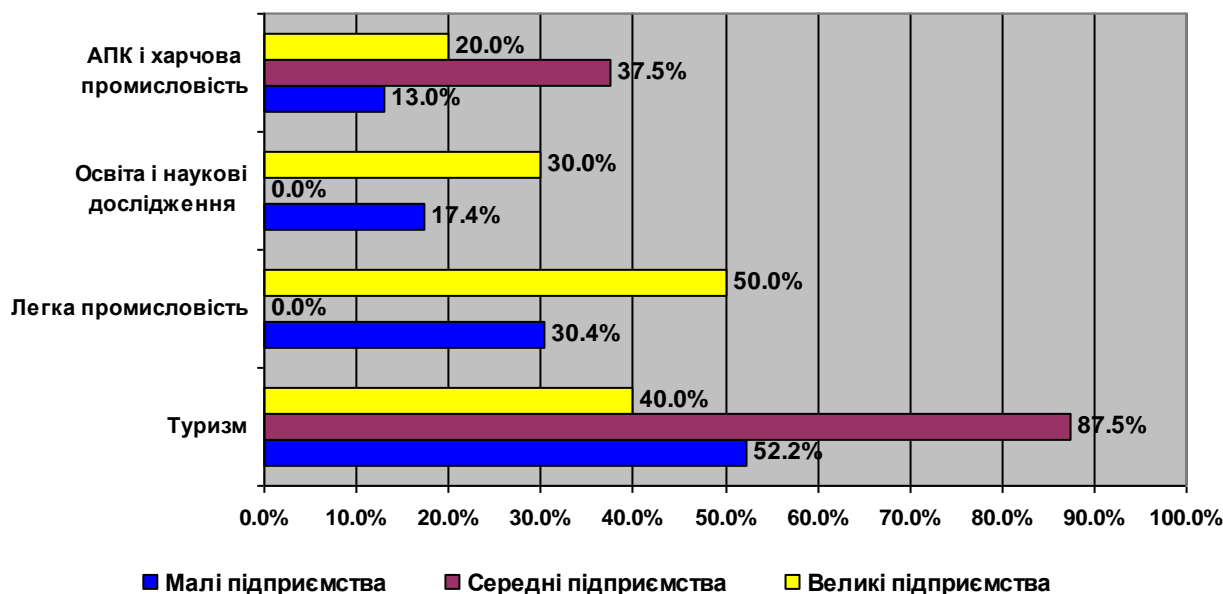

Рис. 26. Головні сектори економіки міста у розрізі різних за розмірами підприємств

У розрізі категорій підприємств відповіді респондентів щодо пріоритетності секторів економіки міста дещо різняться. Представниками різних за розмірами підприємств були визначені наступні пріоритетні сектори міської економіки: великі підприємства - легка промисловість і туризм; середні підприємства - туризм і харчова промисловість; малі підприємства - туризм і легка промисловість.

4.8. ЗАГАЛЬНІ ВРАЖЕННЯ

Респондентам запропонували висловити свої загальні враження про бізнес-клімат у місті Івано-Франківську. Загалом по місту три респонденти назвали його відмінним місцем для ведення бізнесу, 24 оцінили місцевий бізнес-клімат як добрий і 11 поставили оцінку «задовільно» і 2 «незадовільно». Загалом подібні оцінки є характерними для міст і регіонів Західної України з хорошими умовами для бізнесу та недостатньою співпрацею між публічним та приватним секторами.

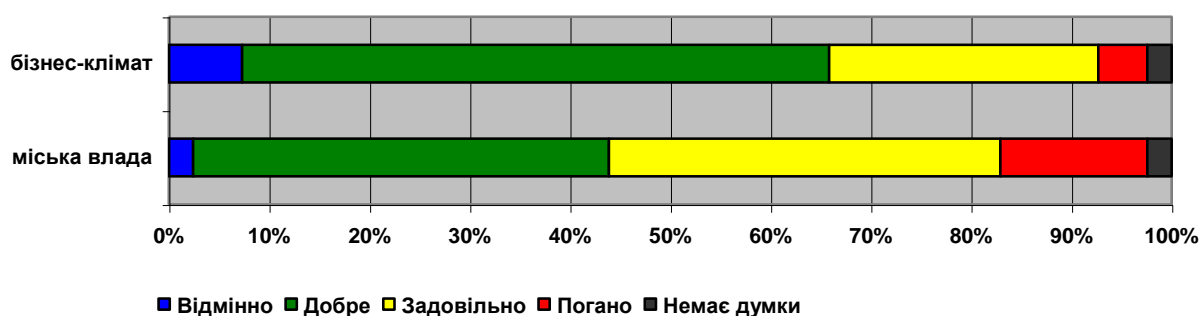

Рис. 27. Загальна оцінка бізнес-клімату у місті Івано-Франківську

Міську владу Івано-Франківська респонденти оцінили більш критично. Загалом по місту один респондент оцінив її роботу на відмінно, 17 оцінили на добре, 16 поставили оцінку «задовільно» і 6 «незадовільно». Найвищі оцінки міська влада отримала від представників малого бізнесу.

Респонденти у 2005 році також висловили свою думку про місто як місце для ведення бізнесу. Відповіді були досить позитивними. Більшість (24) підприємств оцінили своє місто як «добре», 12 – як «задовільне» і 4 вважають своє місто «відмінним» місцем для бізнесу.

Позитивними прикладами елементів бізнес-клімату міста Івано-Франківська, відзначеними респондентами, як правило, були наступні:

- Географічне розташування по відношенню до Європейських країн.
- Освітня база міста.
- Сприятлива екологія.
- Близькість сировинної бази.
- Наявність кваліфікованої робочої сили.
- Достатній рівень розвитку інфраструктури.
- Працелюбність громадян міста.
- Загальна культура, толерантність населення, прагнення до демократичних відносин.
- Значні обсяги інвестицій населення у житлове будівництво.

До негативних чинників респонденти відносять:

- Незадовільний стан доріг.
- Низька густина населення в регіоні.
- Недостатній розвиток інфраструктури міста.
- Відсутність земельних ділянок для розширення бізнесу.
- Недосконале законодавство.
- Відсутність робочих місць.
- Бюрократизм.
- Корупція контролюючих органів.
- Відсутність професіоналізму.
- Високий податок на землю.
- Відсутність промисловості, значна кількість дрібних підприємців.
- Повільний розвиток туристичної інфраструктури міста.

5. УЗАГАЛЬНЕНИЙ ВИСНОВОК

Цей звіт про результати опитування підприємців відображає узагальнені думки бізнесової спільноти міста Івано-Франківська. Їхнє спільне ставлення до місцевої влади значною мірою визначатиме, яким буде економічне майбутнє регіону – зростання, застій чи занепад. Звіт допоможе Комітету з розробки Стратегічного плану розвитку міста в його роботі і буде корисним для місцевої влади в роботі над поліпшенням бізнесового клімату в регіоні.

Проект «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність» висловлює вдячність усім представникам підприємств, котрі поділилися своїми думками та надали корисну інформацію.